

Seese-Seese

POLAAR

CE1

Tolno

6

Deftere

4

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Vente interdite

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Pulaar

Seese-seese

Tolno **6** Deftere **4**

Édition 2019
Réimpression 2020

Avis de droit d'auteur : ©2016–2021 projet Sénégal Lecture Pour Tous pour l'Agence des États-Unis pour le développement international (USAID), contrat USAID n° AID-OAA-I-14-00055/AID-685-TO-16-00003, géré par Chemonics International. Tous droits réservés. Cette aide provient du peuple américain et est financée conjointement par l'USAID et le gouvernement du Sénégal.

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 4.0 IGO licence (CC BY 4.0 IGO) <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/igo>. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d'adapter ce travail y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées de la licence CC BY.

Loowdi deftere ndee

Galle Jallu6e	4
Caaysayaagal waandu	15
Cellal balli	27
Kawgel to Siñcaan	41

Galle Jalluɓe

Subaka kala Abdul daroto e damal galle musidɗo makko Jaawel Jah. O nodda mo, ɓe njahda lekkol. Hannde noon, Jaawel jaabaki mo. Abdul haawaa no feewi, naati e nder galle hee. Doon tan o anndi ko haɗi Jaawel nande noddaango ngoo. Ko henndu waɗndu doole **senti** cuuɗi kewɗi e galle hee. **Mahdi** ndii yani, dum heewi ko bonni e galle hee. Ɓesngu nguu aani, hawri hakkunde galle oo ngam y'eewde bonannde dee. Eskey ngoo **hoddiro** !

Abdul fotti e sehil mum Bala, o haalani dūm. Ndeen Jaawel hollirii **bonande** nde henndu nduu wadi e nder galle hee, Bala wi'i :

- Mido **sikki** ko ndee doo bonande tan tobo ngoo wadi ?

Jaawel njaabii mo, nanngi e njunngo makko wi'i mo yo o ar o yeewa bannge nano ngoo.

- **Huɓeere** ndee ko ko **feeci** gila dow haa les. Bannge goɗɗo e galle oo nani ara e yande. Baaba am wi'i yandinat huɓeere ndee fof, o maha wodnde.

- Hol to mbaal-don hanki ? Ko wadi a araani waalde galle amen ?

Ko duum Abdul naamndii sehil mum.

Jaawel jaabii wi'i mo : « Miin mi waawaa arde. Jamma oo, min mbaali ko **horsude** ndiyam e nder cuudi amen. »

Abdul wi'i maa ar wallude mo so ɓe puɗɗiima **mahngo** ngoo.

Joom wuro ngoo anndini hilifaabe ɓee fof **hoddiro yanngo ngoo** e galle Jalluɓe. Yimɓe kala yoo ndentu ngam mballa ɓe. Fedde wuro ngoo **sardi** wonde golle ɗee ina puɗɗee janngo. Salaatu, wuro ngoo fof fotti to galle Jalluɓe ngam mahande ɓe galle keso. E dental ngal ina wadi ɓe meeda nanngude **turel**. Hadaani kamɓe kala ɓe ngari e galle hee ngam wallude.

Masaŋoobe ɓee puɗɗii diidde ɗo galle keso oo mahetee ɗoo. Ɓe puɗɗi asde ngoorondi ndii. **Amparantiiji** masaŋoobe ɓee ina keɓloo yeewde to ɓe pawata tuufeeje ɗee. Sukaabe ɓee ina **ndusa** tuufeeje, rewbe ɓee ina ngadda ndiyam. Ndoorel, mawɗo masaŋoobe ɓee ardii golle ɗee. Yimbe ɓee kala puɗɗiima liggaade. Ndoorel wi'i baaba mum Abdul : « Hade naange ngee mutde, mbido yidi ngasnen ngoorondi ndii. » Ko ɗoon ɓe njokki golle, ɓe beydii himmirde.

Nde bottaari **heedi**, yimbe bee ñaami haa kaari, pooftii seeda hade mumen fudditaade liggeey oo. Galle oo wonataa ko sakketaaji, kono ko simonj. Ko **tooluuji** o **hunndirte**. Galle oo jooni, maa o wad cuudi joyi. Hammaa wi'i baaba mum yoo suudu mum heed e saal oo. So dum wadii, maa o waaw janngude losonjaaji makko jamma e lampa gaas kaa. Sabu kaan lampa buri leerde e lampa petrol kaa. Nde weeti, golle dee pudditii. **Horeejo** masonjeebe bee holliri palanj galle oo.

Yimbe kala njabi wonde palan̄ oo ina yoodi no feewi. Galle keso oo, maa o wad̄ cuudi joyi e **saal** jaajdo. Suka kala maa dañ heen suudu mum. Jinnaabe bee ne maa keɓ suudu yaajndu wondundu e taaroorde. Galle oo maa o wad̄ suudu hobbe. Ebe eɓbi wadde e nder galle hee taarorde sukaabe. **Boowal** jaajngal maa wade yeeso e caggal. So golle dee ngasii, galle oo maa o **tiid** haa henndu alaa ko waawata e makko. Ko Aysata, **aasiñoor** wuro ngoo, feewni palan̄ oo ngam wallitde galle Jallube.

O jiimi e palan̄ oo ko juuti, o tukkitii, o ndaari golle dee. O weltii no feewi sabu huɓeere ndee nana ummoo seeda-seeda. Booyataa golle dee **njoofa**. Jooni noon, **baafe**, palanteeje e kaadaruuji dii poti fewjaneede.

- Mbele amin mbaawi darnude ledde **tambotoode** mbildi ndii ?

Ko duum maama naamni Ndoorel.

- Alaa, hannde kam en mbaawaa hunndude huɓeere ndee. Paden haa simon̄ oo yooraa, hawra e mahdi ndii tiidii. Te duum ina naamni **dumunna** seeda.

- Miñiiko debbo oo yiɗi ko suudu mum **takkondira** e suudu yummum.

Ndeen o wontaa hul jamma.

Nde takkusaan yoni, Ndoorel **yetti** yimbe ɓee, wi'i ɓe ebe mbaawi dartinde haa subaka.

- On njaraama, pooftoyo-ɗee sabu liggeey oo muusiino hannde. Jango, ɓamten golle ɗee.

- Jooni noon hol to min **kodata** ? ko duum Jaawel kedotonooɗo ɓe oo naamnii.

- Hade naange **fudde**, maa on dañ to mbaal-ɗon.

Nanndataa e ɗo kodno-ɗon ɗoo, kono maa on mbaaw sabbaade toon.

Kono, toon hono foti waade ?

- Nanndata ko e suudu tiba, kono, bale dee ngonataa bakkere ngonataa simon. Ko sakket de peewnirtee. Peewnugol ngol maa yaaw no feewi. Ko duum gooto e amparantiiji dii jaabii mo.

Hade naange ngee mutde, Ndoorel darnii huɓeere hesere ndee, huccani caali kii. Doon e doon o feewni ki, o hurli ki. Ngam aɓde buuɓol ngol tampina be, be yetti leece be kurliri dum caali kii. Galle Jalluɓe fadataa ko juuti. Jooni be koɗtoya e galle maɓɓe keso oo.

Yettere Alla, galle Jallube **sabbotaako** ko juuti. Jooni be **ciĩcoya** **hodorde** mabbe hesere. Joom wuro ngoo wili yimbe bee yoo ñiib e ko mbadata koo. Ballondiral ina moyfi, ina yoodi. So gooto e wuro ngoo dañii mette, enen kala poti wallude dum. So en mbadirii noon, maa moyfu. Yimbe so o ngonndii, poti wonde ko **habbere** wootere, ina pewjida. Dental men e nanondiral men woni doole men. Jaawel weltii no feewi, tee galle oo gasaani tawo.

Naamne

- 1 Hol hoddiro yani e galle Jalluƙe ?
- 2 Hol ko Abdul tini e banndu mum nde o yi'i galle Jaawel en ?
- 3 Mbele galle Jalluƙe ɗaaniima haa ɓe mbeenndori ?
- 4 Mbele wuro ngoo wallii ɓe ?
- 5 Hol no njiiru-ɗaa ballal ngal ?

Caaysayaagal waandu

Caaysayaagal waandu

Ñalawma gooto waandu meedii wonde kañum tan e **duunde**. O yeewaa, kono o soynii ladde ndee ina yoodi no feewi. **ƞoral** ngal ina yaaji, tee ina heewi ledde. Bibbe ledde dee ina mbeli te ina cafi suukara no feewi. So waandu welanooma, benna ko yaawi to ladde nde ndu soynotoo ndee. So ndu yidiino taccude duunde ndee, ndiyam dam diwataano mo koppi. Kono mo woni kala ina anndi waandu suusaa ndiyam. Booyaani tan, ndu soyni **ñaalal pural** ina hebloo diwde ngam feewde to ladde too.

- Hee ñaalal pural joodngal kaar, mido anndi ada jogii hattan, tee ada hoyi. Ina weebi e maa naworaa kam to njahataa too.

Mbido yananaa a **nimsataa** dum.

Ñaalal pural darii, miiijii, fuddii jabde. Doon e doon, waandu ñabbi e keeci ñaalal pural. Kono, hade mayru jippaade, ndu naamnii ñaalal pural.

- Mbele ko aan artirta mi ?

- Ñaalal pural yiili hoore, duum firti ko alaa.

Doon e doon, waandu mettini, **jawlii** bibje ñaalal pural, **bori** de.

- Jooni noon a waawaa ummaade doo so tawi **bibje** maa **mbiltaani**.

Waandu wi'i ñaalal pural mi feewnitiima e maa. Ndu woni e amde e sara pokpokalam dam.

Waandu weltii no feewi, yani e lekki manngo, fudfdii ñaamde heen. O faati e lekki banaana, ki o **horsini**, o woni kadi e ñaamde. Nde o yi'i banaana oo, ndu **seerti** e **sago** mayru. O ñaami heen tan haa bernde makko buubi. Waandu woppi banaana oo **yaabani** lekki **leemunna**. Kono o woddaani e kiin lekki. Oon sahaa, o fudfdiima haarde, tee o wona njiddo leemunna no feewi. Wonno ko o saaysaay, o woni e tayde bibbe leemunna bee, o woni e weddaade e leydi. Reedu nduu heewii, o fudfdiima bonnude. Waandu woni e amde sabu weltaare.

Ñaalal pural boraado oo yahi e ndiin mba'di. O fa'i to laamdo Nooroo ngam **wullitoyaade**. Laamdo oo hedii mo haa o **joofni**. Nooroo anndi bonande Waandu no foti. Doon e doon, Laamdo oo mettini. O heñii, o tawoyi Waandu to ñaamata too. Nooroo darii e les lekki kii, tawo Waandu ñabbii, o wi'i mo.

- Aan a wonaa dimo ! Mbadane-daa teddungal, njobiraa bonande. Kono maa mi faw e dow maa **kuule** muusde. Miin mo nganndu-daa ko miin woni laamdo duunde ndee, maa mi ummo e gedde maa.

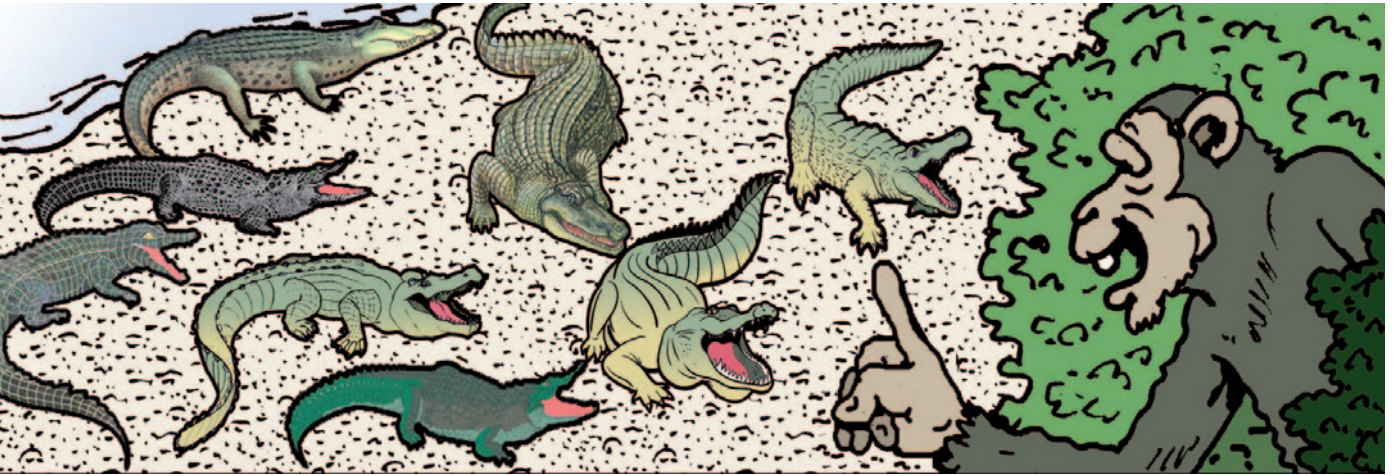

Mi yamirii hade naange ngee mutde, yoo besngu am nguu mode.
So welii Alla, a wontaa yiide naange.

Nde Waandu nani ngool konngol, o **herkite** jaleede, ndu wi' i mo :
« Miin ñaamaa kam ? Mbiɗo anndi won ko ñaalal pural haalan maa.
Miin tan ari e duunde ndee. Cikku-ɗaa aɗa waawi libde mi ko yaawi ?
Sa a jaggii ɗuum, a fuuntii hoore maa. Sehilaabe am e **musidɓe** am
ngodɗaani kam. Hakke ujunere sehil nootiimaa kam. So a yidii yande
e am walla **leeɓtude** mi, maa ɓe njinngge ! Yah e pokpokolam ɗam,
ndaaraa **maantoode** koyɗe am ɗee no **ciforii**, nganndaa no foti
baadi ngari. »

E oon sahaa, Nooroo yahi e pokpokalam dam ndaarii banngeegi kala. O tawi **maantorde takke** baadi ina keewti duunde ndee fof. O faami ko o e **añbe** heewbe o foti waddude. Kono duum addanaani Nooroo woppude ko nanngunoo koo. O noddɔ besngu makko fof, gila e debbo haa e gorko, suka e mawɗo, hay gooto o woppaani. Doon e doon noodi keewti duunde ndee banngeegi kala. Ina wadi noodi tokoosi, kakindiidi e mawɗi keewɗi doole. To o woni e dow lekki kii, Waandu sooyinii eɗi ngara. Nde ɗi njottii, Waandu wi'i laamɗo noodi ɗii :
« Eeh, bee tan ngoni besngu maa ngu njogi-ɗaa ngam haɓde e **jaambareebe** am bee ? »

Laamdo mawdo noodi dii wi'etee ko Yeri. Kanko jiimi fonngo maayo ngoo kala e leydi ndii. Ko buri famdude e njimaandi makko buri mawnude e ko waandu nduu jiimi e nder leydi mum. Hay gooto waawaa limde besngu makko, Waandu noon besngu mum diwaani teemedere.

Laamdo noodii wi'i mo : « Ustu teemedere ndee. Maa a anndu so a yettii noodii mawdi dii fof kebbintaa nokku am gooto. »

Waandu jabii mo : « Ko duum cikku-daa ! Jooni, besngu maa nguu kala, reggondir be kakkunde kii lekki ki ngon-mi e kiya lekki ki coynato-daa. So a wadii noon maa a waaw limde be.

Maa mi **woondane** noodi maa dii buraani heewde e noodi mawdi gonndudi e Yeri dii. Duum so wadi, maa mi yeeynu bannge kala hare ndee gasii. Tee Yeri **timmaani** laamdo so tawi ada darii. »

Oon sahaa, Nooroo wi'i besngu mum yo **reggondir** gooto gooto. Kala to **tolni-daa**, ada sooynoo caggal majji ina ranwi haa nanndi e ndoondi. Waandu ummii dow lekki kii, jippii less, yabbi e laaci nooroo, usti gooto. Ndu nabbiti, ndu diwi, ndu yabbiti goddo, woni didi ngustiima. Ko hono noon Waandu wadiri, haa e bannge goddo oo.

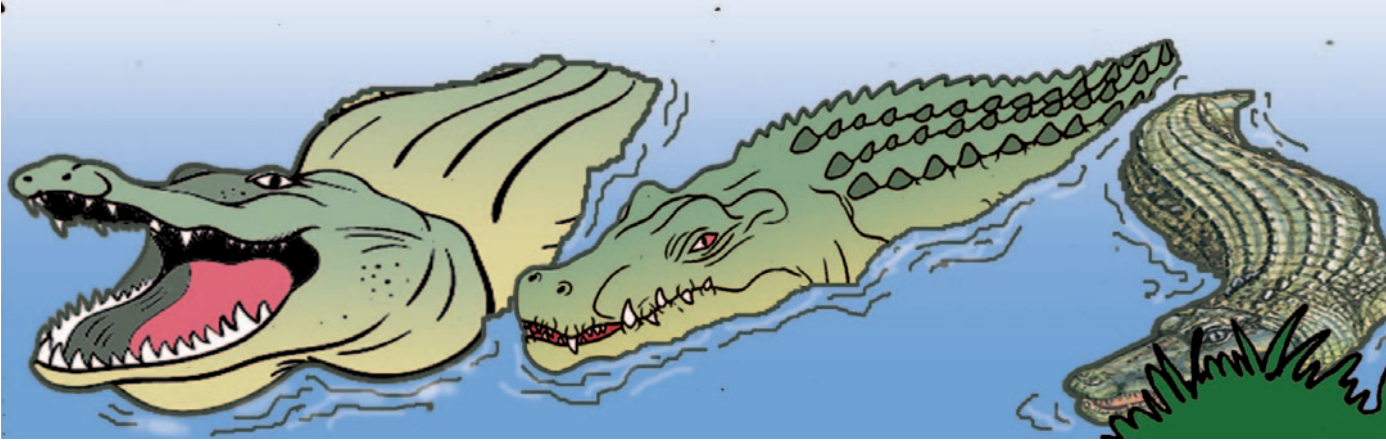

Waandu saaysaay oo ko noon wadiri. O wadi feere haa noodi dii ngummii doon di ndutti to di ngumminoo too. Nde o fawi koyngal makko e nooroo **battindiido** oo, o tacci ndiyam dam tawi ndu leppaani. Oon sahaa, o heedtoyi bannge gooddo oo. Wanndu banti ngamri mum.

O woni e tooñde noodi dii. Omo diwa, omo **falna**, omo tooña. Nooroo fuddi faamde Waandu fuuntii dum.

E diwande tati, Waandu rutti e duunde nde hodnoo ndee. O **soornoyii** toon. Ndeysaan ñaalal pural, oon ñalawma besngu Nooroo wadtindaaki yoftonaade mo.

Ko dum wadi, hannde hay gooto yidaa **gollaade** moyyere. Kala mo ñamlu-daa moyyere, yob maa bonannde. Yeewee ngal teddungal ngal Ñaalal pural wadani Waandu e to be mbaynondiri. Hannde, aduna oo ina haawnii. So afa wada tan, wadir sabu Alla. Laamdo Nooroo gollii ko yoodi. Besngu makko kadi wadii ko yoodi. Kono, mo be **njotondirnoo** oo ko o saaysaay, refti heen ko hakkille **ceeɓdo** o jogii. Hadaani laamdo Nooroo wiide besngu mum yo wad ko moyyi. Sabu moyyere e ndimaagu ko dokke Alla.

Naamne

- 1 Ko wadi laamdo Nooroo sikki ko baadi keewdi goni e duunde ndee ?
- 2 Hol no Waandu wadi haa boocitii Nooroo ?
- 3 Ko wadi wi'a Waandu anndaa teddungal ?
- 4 Mbele badoowo ko moyyi ina foti sabbaade heen njobdi ?

Cellal balli

Cellal balli

Lekkol ko nokku pinal, keewdo faayida, poddo wadde ngartam.

Gede teskinde **jowitiide** e nguurndam yimbe, jawdi, **sato** ngoo, ekn., ina jannginee toon. Ko fa'ti e cellal balli ko heen jeyaa. Subaka kala amin nganndinee nafaore cellal e darnde nde min poti daraade. Jannginoowo amen wi'i min :

« Neddo so finii, foti ko toppitaade banndu mum e nokku mum. Hay gooto fotaani laabde laabal gertogal : laaba boowal, tunwa nder. »
Laabal ina yaaji. Ko dum wadi lekkol amen, bannge kala ina wadaa **coodorde** juude haa teenti e yeeso damal kala taarorde. Hade amen ñaamde walla so min njaltii e taarorde, min coodoto juude amen haa de laaba. Kala **duumiido** e duum ina foti dadde.

Omo anndi wonde laabal ina yaaji. Moni kala ina foti reende hoore mum reenora hoddiibe. Ñande kala yimbe rewbe e worbe toppitoto laabal lekkol kam e ko woni sara mum fof. Ko duum saabii haa be cubii ñalaade laabal lekkol mabbe. Ko e deen ñalaade sukaabe bee kam e **jinnaabe** mumen njogori **fittude** lekkol oo haa laaba. Bee doo ngardii e peeluuji, beya e pittirdi, ekn. Won heen ngardi e kabirde **gasirde**. So **kurjuru** oo renndinaama, fawee e saretaaji, rufoyee. E yeeso kalaas kala siwo kurjuru dañdo hippoode ina joodii ngam haɗde dum saraade. Kalas kala subtiima suka gorko e debbo ngam darnude goomu deenoowo laabal ngal.

Been ebe mbeebe hebtinde sabu kufune mabbe sokolaajo.

Yeewtere wuro kala hannde yowitii ko e darnde goomu laabal. Min njidi e ñee ñoo golle ko yoo yimbe ñee ñemmbu ñe. Ko ñuum addi joom wuro noddude batu, o yamiri tintinoowo oo yo o anndin ñum yimbe wuro ñee. **Noddaango** ngoo faati ko e goomu rewbe ñee, mo worbe ñee, kam e mo sukaabe ñee. Joom wuro ngoo ina yidi hollirde caðeele laabal ñe falnde ndee wondi.

O yeewtii ko yowitii e mbuusuuji keewdi e mbeddaaji ñii. O haali kadi e diyfe bonde dufeteede e laabi kam e ko woni e sara wuro ngoo fof. O timmin konngol tan yimbe ñee cubii ñalaande ngam senaare wuro laatoo. Nde sahaa oo yonti, yimbe fof ngummii : rewbe, sukaabe kam e mawbe. Mo woni kala addori **kabirde** mum, ñee ñoo buruwetaaji, ñee ñaa **jammbe**. Doon e naange wulde tawi golle timmii. Joom wuro weltanii yimbe ñee, anndini wonde ko e **tutaade** ledde fayaa.

Ko goonga, junngo wooto ko waawi waɗde kala ko ɗiɗi ɗee camorta. Rewbe e worbe ina poti ɗaɗde darnde e **nokkuure** maɓbe. Ko nii min njiiri ɓe to lekkol e gardagol jannginoobe ɓee. ʼBeen ɗoon dey ɓe meedaa ɗaccude findinde min e ko addanta yimɓe ɓee nafoore. Tutaade leɗɗe ina jeyaa heen. Jannginoowo amen debbo anndinii min nafoore nde leɗɗe njogii e neɗɗo kam e **taariindi** mum. ʼBe mbi'i wonde ladde ndee **lewaama** sabu leɗɗe keewɗe maayii. Lewooɓe ɓee ndogii. Ina jeyaa e ko saabii ɗum raddoobe ɓee e lawɓe ɓee. Ina tawtoraa heen kadi **duppoobe** ladde ndee, yo ɗaccu. Emin tutoo leɗɗe e nder lekkol amen. Ina woodi goomu sukaabe toppitiido taariindi ndii, ko kufune maɓbe werto ɓe kebtinirtee.

En ngandii wonde reende taariindi ina fawii mo woni kala. Duum haadaani tan e tutaade ledde. Neddo kala ina foti dañde darnde yoodnde faade e reende taariindi ndii. **Jalte** sara kalaas, galleeji d̄ii kam e boyli d̄ii, ina mbaawi addande yimbe bee **rafiji**. Min ngandii wonde henndu, ndiyam tunwudam kam e buubi e dow ñameele ina foti reenteede. So dum reentaaka ina waawi addude rafiji baadi no reedu muusooru walla dogooru e ko nanndi heen. Ngam dadde e ko wayi noon, ko **sutura** amen min kuutortoo to lekkol too. Min mahii sutura sukaabe worbe e mo rewbe. Min njejjitaani kadi sukaabe ustoraabe terde bee. Goomu mo min cosi oo toppittool laabal lekkol ngal. Hay gooto e sukaabe bee yidaa dadeede.

Min ngandii wonde golle bonde neddo gooto ina waawi addande yimbe bee fof bone. Min puɗɗii noddude batu yeewtere, ko nde jannginoowo amen anndini min ɗum ɗoo fof. Buri heewde e mum ko gollantooɓe laabal, cellal balli walla ko ardotoo ɗum.

Kala **tawtoraado**, hollirii ganndal mum. Gardiido laabal, ekkinii min no min coodortoo juude kam e no min ndeenirta loode. Mo taariindi oo, tutii lekki e tawtoreede amen.

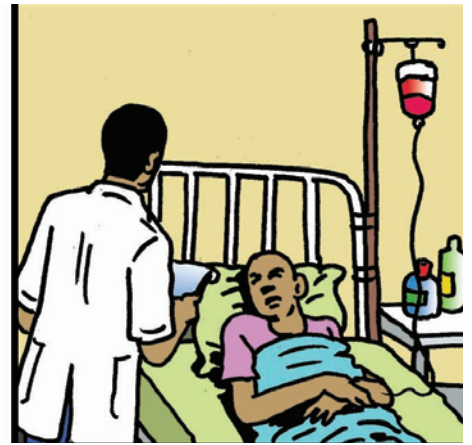
Mo cellal banndu oo, hollii **natal**. Ngal hollirii sukaaɓe ina njara e beelal kam e jeeyoowo leɗɗe caɗrooje e mbedda. Doktoor oo haalii ko yannoo e Sammba, Aali kam e Ummu. Kambe calinoo ɗaanaade e nder **harkille**. Doon e ndunngu **siiltude**, kambe e koreeji maɓɓe fof ɓe **ndafaama**.

Ko duum wadi pot-den anndude wonde cellal banndu yowitaaki e neddo gooto tan.

Ina naamndii daraade, **jikku moyyo** kam e ballondiral. Won e goomuuji sukaabe dillooji e oon bannge. Faatel ardii goomu **lollirɗo** « Goornomaa eskoleer. Kanko, ko o **ganndo**, coftudo, etee ko o joom yimbe. Oo goomu lollii, sabu golle makko moyyii. Jeewte de min mbaɗi dee paati ko e laabal, janɗe, cellal balli e ko nanndi heen. En ndaani fannuuji bulnotoodi kopporeeje. Goomu sukaabe bee ina yeewta e rajo nokku oo. Faatel wallii lekkol amen dañde funeere. Oon noon ko lekkol Nabbaaji Siwol.

Yimbe fof ina nganndi wonde **boofɗugol** Faatel ngol haɗaani mo gollude.

Golle dee lollinii lekkolaaji dīdi dīi. Ardiibe jaṅde nokku oo **cuḅii** be, ngam be njuḅbina ñalaande jaṅde. Hitaande kala leydi ndii **yuḅḅinat** ñalaande jaṅde. Ko fannu gooto tan haalettee e nder lekkol hee. **Faandaare** amen ko yo yimbe bee fof naatnu heen juude mumen. Ko dum weltaare wonande sukaabe bee. **Fannu** fijirde kala wadete e dee ñalaade. Jannginoobe bee keddotaako caggal. Be mballat sukaabe bee e yuḅḅo ngoo. Ñande kala jinnaabe sukaabe bee tawtorte e lekkol hee.

Golle de yimbe lekkol mbaɗata dee, mbinndete e nder **jaaynde** yaltoore laabi diɗi e nder hitaande.

Huufi nde ko sukaabe waawbe winndude. Kala ko faati e lekkol oo ina heen feeñi. Ko faati kadi e laabal, cellal balli, taariindi, **coftal** balli, ina feeñi heen. Ina woodi heen fannu tinndol kam e ciftol. Yimbe nokku oo ina **njoodaa** dum. Sukaabe bee kam e jinnaabe mabbe mabtii hakkille e jaaynde ndee. Dum saabii nde jari no feewi. Ko buli heen e koppooreeje kala, peewnudo jaaynde ndee kam e lekkol peccata dum. Ko **kalfinaado** kaalis oo mooftata gedal lekkol ngal ngam safrude cafeelee dee.

No laabal wa'i e banndu, ko noon diyam wa'i e taariindi. Ko duum wadi eden poti reende kala nokku do dam dañetee : **woydu**, caadngol, ekn. Waasde ndiyam ko bone e kala ko Alla tagi. Efen poti reentaade bonnude ndiyam. Min ekkinaama to lekkol hol no dam huutortee e hol no dam **labbinirtee**. So min kooti galle, min kaaltantu jinnaabe amen ngam dadndude koreeji e **ñabbuuli** keewdi. **Ciftoren** wonde yarde ndiyam tunwudam ina saaboo ñabbuuli baadi no muusgol reedu walla reedu dogooru.

Wadde reende ndiyam dam ina wadfi mo woni kala.

Nguurndam men ina naamndii yo en peewnu **gondigal** men. Gorko e debbo, mawɗo e suka, mo woni kala ina dañi heen **geɗal**.

Ko yimbe bee kam e taariindi ndii ndenndi laana. **Laana** kaa joofa e jam woni **bural** mo woni kala. Lekkool oo fooftaaki e anndinde min hol no taariindi reenirtee. Jom ganndal mawɗo wi'i : « Faddaade buri safraade. » Reende laabal, puɗi, ndiyam e ko nanndi heen, ina waddii mo woni kala.

Min nanii konngudi di jannginoobe bee ndeftotoo dii, haa min kuñiima di. Dum wontanii min jimol.

Naamne

- 1 Mbele ina woodi wadbe nannganoobe jannginoobe bee ?
- 2 Mbele lekkol oo ina wadi kantin ?
- 3 Mbele lekkol oo ina jogii goomuji gefe mum ?
- 4 Mbele ngoy'aaji jooni dii ina newna reende taariindi ?

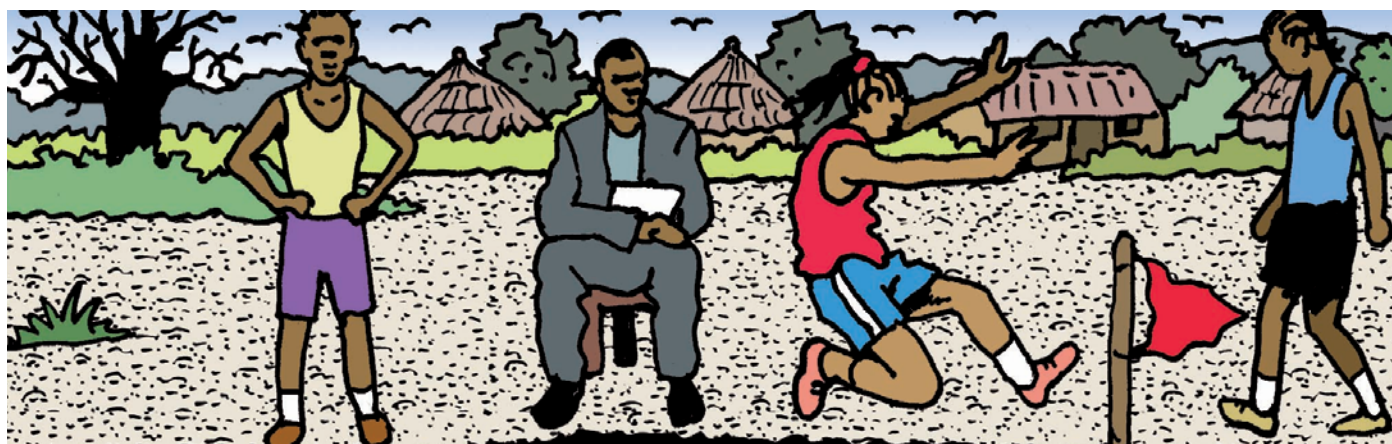
Kawgel to Siñcaan

Kawgel to siñcaan

Ɗii duubi ɓennudi, hade lekkol uddude, lekkolaaji leydi ndii fof ina mbada **kawgel**. Oon sahaa tawata ko jaŋde ndee ustiima. Kala lekkol wona e **fewjude** kawgel mum. So ɗum ɓennii, o suɓoo tawtorteeɓe kawgel ngel. Ko jannginoowo gooto heblata ɓe. O wonda e sukaabe ɓee dumunna ngam wallude ɓe e kawgel ngel. Kala ko ɗum naamnii e kabirɗe lekkolaaji ɗii ina ndaranoo ɗum. Woto njejjiten ko sukaabe rewɓe e worɓe tawtortee. Sukaabe ustoraabe terɗe nji'ii heen koye mumen. Kawgel ngel woppaani hay gooto e sukaabe ɓee. Sabu sukaabe ɓee kala poti fotdeji. Ko ndeen wadoobe kawgel dogdu **kollirta** ko mbaawi e yeeso **renndo** ngoo.

Rowane ko sukaabe sappo Siñcaannaabe tan njahnoo kawgel badnongel to Naawel. Ko jannginoowo keblatnoodo ɓe oo **duusi** ɓe. Won e yimbe wuro ngoo ngariino ngam sembinde ɓe. ʼBe kollirii toon **mbaawka** e nehdi. Ko ɓe keblinoo koo addanii ɓe dañde toon huunde. Muusaa woni dadnoodo to bannge dogdu. O dañii heen **njeenaari**. Heewɓe e sehilaabe makko kadi **pooliino** e fannuuji godɗi. Sukaabe rewɓe ɓee kamen kadi peññinii mbaawka mumen. Haa teenti noon e Poolel e Kummba to bannge diwɗol. ʼDum bettaani hay gooto, sabu ebe njabnoo gollaade. Kala golludo noon dañat ngartam.

Hikka ko sukaabe Siñcaan poti jabbaade arbe kawgel ummiibe e lekkolaaji gondi e sara mum. Resndaa golle dee ko jannginoobe dido: musee Bah kam e madam Soh. Addani be **subeede** ko darnde mabbe e yidde mabbe golle dee. Be noddii janngoobe mawbe bee ngam yeewtitde e mabbe. Be njeewtidii ko faati e heblo ngoo kam e no sukaabe bee **coftinirtee**. Dum faadii sabu heddii tan ko balde sappo e nayi doo e kawgel ngel fudfaade.

E ngol laawol, musee Bah anndinii wonde maa dum **sadtu** no feewi. Sabu ko e nder balde didi tan be poti jabbaade yimbe bee kala. **Hikka** noon be buri heewde e ko be njabbinoo e dii duubi bennudi. Sammba wi'i ina waawi jippinde yimbe dido.

Faatel wi'i kañum ne ina waawi jippinde njoyo. Wodbe kadi kunii ko mbaawi jippinde.

Mo woni kala e janngoobe bee ina hollira waawde **teddungal**. Debbo e gorko kala ina ndadanii kawgel ngel. Ko wuro ngoo e lekkol oo **yontaa**. Be njidaa hay safeende wootere wona heen. Sabu so gede dee jahrii no haaniri nii ko teddungal wuro mabbe.

Musee Bah yetti konngol wi'i :

- Darnde mon **bettaani** mi. Mbiɗo anndunoo ɗoo e Siñcaan, hobbe men **ngaanataa**. On mbaɗii no ngoow-ɗon waɗde. Kono tonnganooma ko to galle sukaabe be njippintee. Ko fa'i e ñaamde mabbe, galleeji ɗii lomtondirat. Gooto kala yoo daro darnde foti daraade.

Janngoobe bee e jannginoobe mumen maa pottitoy kikiide to dingiral wuro too. Ngal heedi ko funnaange, **naatirde** wuro ngoo. Ko doon kawgel ngel foti wafde. Nawi be toon ko yeewde nokku oo no siforii. Ko ndeen be mbaawata anndude ko woodaa e ko **nakki**. To doganoo rawane doo, ko doon kadi dogetee hikka. Musee Bah wi'i yo be bet nokku oo, be ñiba heen **tugaaje** dee.

Aali naamnii mbele ko hono noon be mbaDIRTA to diwatee doo.

Musee Bah wi'i mo : « Alaa ! » Leydi ndii ina tiidi oon bannge.

Maa be cuɓo nokku godɗo. Be ngasat doon haa **luggida**, be mbaɗa heen leydi haa heewa.

‘Doon e doon janngoobe bee mbaadi pelle pelle.

Rewbe bee ina e pelle dee kala. Sukaabe ustoraabe terde bee keedaani caggal. Jooni noon mo woni kala anndii ko **waddii** dum. Gooto kala e mabbe addii kabirde. E sahaa dabbo, sukaabe bee peewni nokku oo haa feewi. Alaa ko heddii so wonaa golle puɗɗoo. Waɗoobe Kawgel bee ina mbaawi fudɗaade **coftal balli** mumen janngo. Sukaabe **maantiniibe** to bannge coftal balli maa tawtoy be. ‘Be njidi ko heblude wonoobe **jaambareebe** janngo. Sabu ko sukaabe hannde ngonoyta mawbe janngo. Ko e mabbe jogotoobe leydi ndii janngo njaltata.

Coftal balli ngal foti waɗeede ko e fannuuji keewɗi : diwgoal tooweendi e njuuteendi, dadndu, berlagol, ekn. Sukaabe bee mballii musee Bah e madam Soh. Ɓe betat kala ko janngoowo diwi.

Kummba e Faatel **kuutortoo ko boggol. Demmba ina ɓadtina ɓoode** beddorteede dee. Sahaaf of ɓe **ndeftoo** e betu nguu ngam yubbinde ngu. Keblagol ngol woni sahaa ɓurɗo muusde e kawgel ngel. Ɗum saabii hilifaabe bee yaawde ummanaade ɗum. Moni kala e sukaabe mabbe ina yidii dañde araaraay.

Kono noon **mo yidii yulɓe, muñat cuurki**. Ko anndude ɓe ɗuum addani ɓe waɗde doole mabbe e heblo ngoo. Gooto kala ina jaɓi tampude sabu yidde **teddungal**.

Ñalaande **sooyanaande** ndee yontii. Nokku oo wadaama joodorde haa timmi. Saraaji dii **ñaantaama** haa njoodi. Subaka law yimbe fof ndiiranii dingiral ngal. Nde hilifaabe bee njettii, direktter oo **bami konngol**. Joom wuro ngoo rewi heen. O bismii hobbe bee, o jaabii direktter oo. Ko ndeen wadoobe kawgel ngel puɗɗii yirlaade e dingiral ngal e nder **gorowoccol** joodngol. Kala gardiido e mabbe ina suuwti alluwal binndangal innde lekkol wuro mum. Nde sukaabe Siñcaan mbirtii, be njaɓboraa ko kelle teentude. Ko ndeen be calmondiri e hilifaabe bee.

Waktuuji joi e feccere njonii. Madam Soh yettii konngol ngam anndinde yimbe bee puɗɗagol kawgel ngel. O haalanii yimbe kawgel gadanel ngel e hol waɗdoobe. Doon e doon sukaabe bee ndarii e yeeso musee Bah, sara to diwetee doo. Gooto e maɓbe kala ina **feññini pellital** e yeeso mum. Koreeji dii e sehilaabe nana catii dingiral ngal ina poɓɓa.

Sukaabe tokoosbe bee, toweendi boggol mumen foti ko e feccere meeter. Kala e maɓbe noddaaɗo, feewnitoo, diwa. Suka poolɗo oo ummii ko lekkol Wuro Alfaa. Nde ɓe gasni, sukaabe hakkundeebe bee ndewi heen. Boggol ngol timmii meeter e seeda. Kono ko Aali tan diwi ngol.

Kelle jirwude kollirii weltaare **poolgu** Aali. Booyaani tan musee Bah, e **fiyannde** fetel, anndini dogdu juutndu nduu fudɗiima. E ko yaawi Maamuudu heedi yeeso, dadtii be dogdata bee. Siñcaan foolii ko heewi e ñalawma gadano oo. Ñalawma **ɗimmo** huccanaa ko kawgel beddagol. Doo kadi ko Siñcaan fooli e lekkolaaji joiyɗi kala. O dañii raaya e diwngol kam e dogdu. Naawel rewii heen sabu dañde mum araaraayuuji ɗiɗi e beddagol. Nde kawgel ngel gasi, dokkingol njeenaari huccanaa. Ardiiɓe bee noddiraa gooto gooto. Gardo heen kala wonata ko e moosde walla ina jala. Nde jamma yettii sukaabe mbadi welnere e wuro ngoo.

Naamne

- 1 Hol ko sukaabe bee keblantoo so hitaande ndee joofii ?
- 2 Mbele sukaabe Siñcaan mballaama ?
- 3 Mbele kawgel ngel ko e nokku gooto oo tan waɗata hitaande kala ?
- 4 Hol yiyannde njogi-ɗaa e kawgel ngel ?

Ce livret gradué a été conçu et imprimé grâce à l'appui généreux du peuple américain à travers l'Agence des Etats-Unis pour le Développement International (USAID).

USAID
DU PEUPLE AMERICAIN